

ԸՆՈՐՀՔ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԳԱԼՈՒՍՏՅԱՆ

ԱՍՏՎԱԾԱԸՆԶԱԿԱՆ ՍՈՒՐԲԵՐ*

Մասն առաջին

Հին ԿՏԱԿԱՐԱՆԻ ՍՈՒՐԲԵՐ

Գլուխ առաջին

ՆԱԽԱՀԱՐՔ

Աստվածաշնչական սուրբերը բնականորեն կրթվել են երկու մեծ խումբերու. Հին Կտակարանի և Նոր Կտակարանի սուրբեր: Երկուքն ալ գրեթե իրարու հավասար թիվով 40—45 անուն սուրբեր անցած են մեր տոնացույցին: Կակսինք Հին Կտակարանի սուրբերու ներկայացումով:

Հին Կտակարանի սուրբերը մենք բաժնած ենք հետևյալ խումբերու. 1. Նախահարք. 2. Նամասպետք. 3. Անապատի առաջնորդներ. 4. Դատավորք. 5. Գործիչ մարգարեներ. 6. Գիրք ունեցող մարգարեներ. 7. Զանազան ուրիշ Հին Ուխտի սուրբեր, որոնք վերոհիշյալ ստորաբաժանումներեն ունենում են մեկին ներքև չեն իյնար:

Կակսինք առաջին խումբով, որ ներկայացված է Ծննդոց գրքի առաջին 10 գլուխներուն մեջ և կրակական յոթ անուններեն:

1. Ադամ

Վատն ենք որ շատեր պարզապես պիտի գայթակղին իմանալով, որ Ադամն ալ սուրբերու կարգ անցած է: Երևակայել որ

առաջին մեղավորը, մեղքը աշխարհ մտցրնողը, ու զայն տարածողը ամբողջ իր սերունդին վրա՝ ժառանգական ախտի մը նման, սուրբերու կարգ անցած է: Հեգնական չէ՞: Անոր գործած մեղքի հետևանքն զերծ չէ մնացած ոչ մեկ ադամուդի, որուն բնական ու բացահայտ հակումը դեպի չարություն կոչված է քրիստոնեական աստվածաբանության մեջ «Ադամային մեղք»:

Ստույգ է որ արդարները միայն իրավունք ունին սուրբերու կարգ անցնելու, բայց, ինչպես կհաստատվի մեր եկեղեցիի հատուկ «դոնբացեր»-ի սրբազան տրամաչի մեջ, «ոչ միայն արդարք, այլ նաև մեղավորք խոստովանությամբ և ապաշխարությամբ» կմտնեն սուրբերու կարգը: Ադամ ապաշխարե՞ց: Աստվածաշունչեն ոչ մեկ հատակ պատասխան կատանանք այս հարցումին. ընդհակառակը մեղանշելեն հետո տակավին անգիտչ է Ադամ: Աստուծո հանդիմանական հարցումին իր տված պատասխանեն հայտնի է, որ բոլոր անապաշխար մարդերուն պես, մեղքը վրան չառներ. ուրիշին կվերագրե. «Սա կինը որ ինձի տվիր», ան եղավ պատճառը իմ մեղանշելուս: Եիտակ էր ըսածը, սակայն զղջացող մեղավորի մը պատասխանը չէր...:

Այս հարցին վրա լույսի նշույլ մը կձգե Աստվածաշունչի «պարականոն» կամ ավելի շիտակ՝ «երկրորդականոն» գիրքերեն մեկին մեջ եղած անցողակի ակնարկություն մը: Փակագծի մեջ ըսենք, որ պատ-

* Զարմանկամ «Էջմիածին» ամսագրի 1977 թվականի № 2-ը է:—ժԿ-ից և 1978 թվականի № Ա-ից:

մական եկեղեցիներու՝ այսինքն հունաց, հռոմեացիաց, հայոց և բոլոր մյուս արեւելեան հին եկեղեցիներու գործածած ու Գրքին մեջ, որ կ'ընչվի «Յոթանասինգ» թարգմանություն, կան գիրքեր, որոնք չեն ասնվիր հրեից գործածած ու Գրքին մեջ, զոր թարգմանաբար կ'իրարկեն բոլոր բողոքականները: Հավելվածական այս գիրքերը կ'ընչվին «Երկրորդականոն», այսինքն Աստվածաշունչի գիրքերու «կանոն»-ին—ցանկին—մեջ ետքեն անցած գիրքեր: Ասոնց մեջ կա «Իմաստութիւն Սողոմոնի» ըսված գիրք մը, որմէ հաճախակի ընթերցումներ կ'ատարվին մեր եկեղեցիին մեջ: Այդ գրքին մեջ կա հետևյալ ակնարկությունը Ադամի մասին: «Իմաստությունը պահպանեց մարդկային ցեղի նախահայրը, ՓՐԿԵՑ զայն իր անկումեն հետո, և տվաւ անոր զորություն տիրապետելու ամեն բանի վրա»: Թերևս այս հավաստումն հետևեցված է, որ Ադամ «Փրկված» է, և հետևաբար՝ արժանացած է սուրբերու կարգին անցնելու:

Ասկէ զատ քրիստոնեական հին շրջանակներու մեջ շատ տարածուն ավանդություն մը կա, ըստ որուն Ադամի գերեզմանը կ'գտնվեր Գողգոթայի վրա. և առաքելական բացատրությամբ «Երկրորդ Ադամը»—Քրիստոս—խաչվեցաւ ճիշտ անոր գերեզմանին վրա և իր փրկարար արյունը թափվեցաւ ու թափանցեց մինչև Ադամին ոսկորները և անոր կյանք տվաւ: Այս ավանդության արձագանքն է շատ մը խաչելության նկարներուն ներքև նշմարված գանկը և խաչաձև երկու ոսկորները, որոնք Ադամը կ'ներկայացնեն: Դարձյալ ըստ քրիստոնեական այդ ավանդության՝ երբ Հիսուս «դժոխք իջաւ» (Ս. Պետր. Գ 19) իր մահէն հետո, և «զորունս դժոխաց խորտակեաց», առաջին անգամ ազատեց Ադամը, որուն հետևեցան Հին Ուխտի մյուս սուրբերը: Քրիստոսի փրկագործությունը լրիվ պիտի չըլլար եթէ արդարեւ փրկված չըլլար Ադամը, մեղքի առաջին պատճառը և պատասխանատուն:

Ամեն պարագային, Ադամը սուրբերուն կարգը դասելով եկեղեցին կուգէ հաստատել այն հավիտեական ու անհերքելի ճշմարտությունը, թէ Քրիստոսի քաղաքար արյունը փրկության պատճառ կըլլա բոլոր արամորդիներուն, սկսյալ իրենց նախահայրեն, և թէ՛ Ադամի փրկությամբ վերջ գտած է ադամային անեծքը բոլոր անոնց համար, որոնք կապաշխարեն և կ'հավատան Ավետարանին և Քրիստոսի քաղաքար տնօրէնության:

Սերտ նմանություններ և հակադրություններ կան Ադամի և Քրիստոսի միջև.

ու այդ իսկ պատճառով «Երկրորդ Ադամ» կ'ընչէ զԱյն Պողոս առաքյալ: Ադամ եղաւ Հայրը մարդկային ցեղի, ըստ մարմնո. իսկ Քրիստոս եղաւ Նոր մարդկության Նախահայրը ըստ հոգւո: «Առաջին մարդը, Ադամ, ստեղծվեցաւ իբրև շնչավոր—ապրող—ոգի, իսկ երկրորդ Ադամը՝ իբրև կենդանաբար Հոգի: Առաջին մարդը ստեղծվեցաւ երկրի հողէն. իսկ երկրորդ Մարդը՝ տիրաբար իջաւ երկինքէն» (Ա. Կոր. ԺԵ 45—47): «Ինչպէս Ադամով ամենքս կ'ենեմք, նույնպէս Քրիստոսով ամենքս պիտի վերակենդանանանք» (Անդ. հմբ. 22): Ադամ մեղանշելով եղաւ պատճառը մարդկային ցեղի դժբախտության. իսկ Քրիստոս, իր մահով, ի գլոխ հանեց ամբողջ մարդկության փրկությունը և երջանկությունը: Առաջ բերեմք սակայն Պողոս առաքյալի ուսուցումը այս մասին իր իսկ բառերով.

«Ինչպէս որ մեկ մարդով մեղքը աշխարհ մտաւ, և մեղքին պատճառով՝ մահը. ու այսպէս մահը տարածվեցաւ ամբողջ մարդկության վրա, որովհետև ամենքը մեղանշեցին...: Ադամ զաւիթ մարդուն—Քրիստոսին—նախապատկերն էր, տարբեր իմաստով մը: Սակայն Աստուծո շնորհքը—Քրիստոսով աշխարհ բերված—բոլորովին դուրս է բաղդատութենէ Ադամի մեղքին հետ: Որովհետև եթէ Ադամին մեղքին պատճառով շատեր մեռած, շատ ավելի ուրիշներ առատացան Աստուծո շնորհներով և պարգևներով, շնորհիվ մեկ մարդու, Հիսուս Քրիստոսի: Դարձյալ, Աստուծո պարգևները անբաղդատելի են իրենց արդունքներով քան մեկ մարդուն մեղքը: Ադամին մեկ մեղքին պատճառով դատապարտության վճիռ մը տրվեցաւ. իսկ Աստուծո շնորհքը՝ արդարացման վճիռը տվաւ այնքան մեղանշումներէն հետո: Եթէ մեկ մարդուն մեղքով մահը թագաւորեց, ուրիշ մեկու մը ձեռքով, այսինքն Հիսուս Քրիստոսով, պիտի ապրին և թագաւորեն անոնք որոնք առատապէս պիտի ստանան Աստուծո շնորհները և արդարացման պարգևները: Ուստի, ինչպէս որ մեկին հանցանքովը բոլոր մարդերը դատապարտության ենթա ինկան, այնպէս ալ ուրիշի մը—Քրիստոսի—արդարությանբ բոլոր մարդիկ կ'յանքի արդարացում ստացան: Եվ ինչպէս որ մեկ մարդուն անհնազանդությամբ շատ շատեր մեղքի դատապարտության ենթա ինկան, նույնպէս ալ մեկի մը հնազանդությամբ, բազմաթիվ մարդեր պիտի արդարանան» (Հռոմ. Ե 12—21):

(Ծառնակելի)

(«Աստվածաշնչական սուրբեր», Իսթանպուլ, 1977, էջ 88—86)